

YTTRANDE

2017-10-09

Svenska Läromedel
Norr tullsgatan 6
113 29 Stockholm

Läsdelegationen
Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

Svenska Läromedel får till Läsdelegationen inkomma med följande yttrande.

Svenska Läromedel

Svenska Läromedel är branschorganisation för fjorton läromedelsföretag som står för 80-90 procent av de läromedel som grund- och gymnasieskolor skaffar. Av medlemsföretagens försäljning är 10 procent digitala läromedel. Betydande är också medlemsföretagens försäljning av läromedel för universitets- och högskoleutbildning.

Svenska Läromedel verkar genom samhällsdialog för att lärare, elever och studenter ska få tillgång till tryckta och digitala läromedel och främjar medlemsföretagens affärsverksamhet.

Direktiven

Av Läsdelegationens direktiv framgår följande.

Läsförståelse är viktigt för att tillgodogöra sig information, reflektera och förstå. Läsförmågan är viktig för att nå kunskapskraven i skolan och att lyckas med fortsatta studier. Det är även viktigt att betona lusten till läsning eftersom läsning av litteratur har ett värde i sig.

Tiotusentals elever saknar den grundläggande läsförmåga som är en viktig förutsättning för fortsatta studier m.m. och de går också miste om det lustfyllda i läsningen av litteratur.

Läroplanerna för den obligatoriska skolan lägger stor vikt vid att elevernas läs- och skrivförmåga utvecklas. De senaste åren har flera läsfrämjande satsningar gjorts.

Regeringen tillsätter därför en delegation.

Läsförmågan

Litteraturutredningen konstaterar att 15-åringars läsförståelse enligt PISA-undersökningarna blivit signifikant sämre sedan år 2000. PISA mäter förmågan att läsa kunskapstexter och det är också förmågan att läsa denna typ av texter som har försämrats mest.

Av Litteraturutredningen framgår att läsningen av skönlitteratur bland unga har varit ganska konstant under perioden 2000-2010. Motsvarande uppgifter om läsning av facklitteratur inklusive kurs- och läroböcker saknas i utredningen.

Av Nordicoms Mediebarometer framgår att läsningen av skönlitteratur i åldrarna 9-14 och 15-25 under perioden 1997-2015 ökade med 17 respektive 5 procentenheter. För facklitteratur inklusive kurs- och läroböcker var motsvarande siffror en minskning med 31 respektive 21 procentenheter.

Analys

Många och stora insatser har på senare år gjorts för att öka läsförmågan hos barn- och unga. Insatserna har varit inriktade på skönlitteratur och Nordicoms statistik visar också att läsningen av skönlitteratur har ökat.

Att regeringen, därför som det påtalas, tillsätter Läsdelegationen får ses som en bekräftelse på att dessa insatser har misslyckats. Svenska Läromedel vill framhålla att insatserna faktiskt har lyckats med sitt mål, att öka läsningen av skönlitteratur.

Det viktigaste är enligt regeringen läsning av kunskapstexter, vilket framgår av att direktiven beskriver läsning av skönlitteratur med även och också. De kunskapstexter som är speciellt utvecklade för undervisning för skolan är läromedel för alla skol- och utbildningsformer.

Av Nordicoms statistik framgår som sagt att läsningen av facklitteratur inklusive kurs- och läroböcker har minskat kraftigt. Det är också förmågan att läsa denna typ av texter som har försämrats mest. Det bör för övrigt påpekas att det inte finns någon vederhäftig forskning som visar att läsning av skönlitteratur ökar förmågan att läsa kunskapstexter. Givet att övning ger färdighet är det således inte märkligt att förmågan att läsa sådana har försämrats.

Det finns fler skäl till att läsningen av läromedel har minskat i skolan. Enligt boken *Skola på vetenskaplig grund* från 2016 har det i Sverige i många råt en läromedelsfientlig diskurs. Det bekräftas av att Kommunförbundet i en policyskrift 1978 vill ersätta läromedel med resebeskrivningar och hobbylitteratur, att lärarutbildningar omvitnat har förklarat för studenterna att goda lärare inte använder läromedel utan gör eget material och att Statens Skolverk i flera rapporter under åren har förklarat att läromedel är styrande.

Förslag

Läsdelegationen ska vid behov lämna förslag på hur läsning kan främjas med utgångspunkt i skolans styrdokument inom oförändrade kostnadsramar.

Svenska Läromedels slutsats är att ökad läsning av läromedel skulle höja förmågan att läsa kunskapstexter och därmed bättre förbereda eleverna för fortsatta studier och ett framgångsrikt yrkesliv.

Det är angeläget att öka både medvetenheten om läromedlens betydelse i skolan och dess användning. Den ökade medvetenheten bör finnas hos både politiker, tjänstemän, föräldrar, verksamma i skolan, andra vuxna och elever.

Skolkommissionen

Svenska Läromedel vill upprepa de förslag som Svenska Läromedel har framfört i yttranden över Skolkommissionens slutbetänkande Samling för skolan SOU 2017:35.

Svenska Läromedel föreslår i yttrandena bl.a. att

- Rätten till läromedel i skollagen förstärks
- Bestämmelser införs i förordningar som ger lärare och elever rätt till grundläromedel
- Läromedelskunskap blir en obligatorisk del i lärarutbildningen

Dessa förslag kan, givet läromedlens obetydliga del av huvudmännens skolbudgetar, genomföras inom befintliga kostnadsramar.

Lärarutbildningen

Läromedelskunskap bör bli obligatorisk i lärarutbildningen. I kunskapen bör ingå kunskap om läromedelsforskning, läsförståelsestrategier, kunskap om tryckta och digitala läromedel och kriterier för val av sådana, kunskap om lärresurser och kriterier för val sådana, kunskap om lärverktyg och kriterier för val av sådana samt hur läromedel-lärresurser-lärverktyg samspelar och kompletterar varandra.

Detta förslag kan genomföras inom befintliga kostnadsramar.

Statens skolverk

Statens skolverk bör på sin hemsida samla aktuell information om läromedelskunskap.

Hemsidan bör ha en sammanställning av läromedelsforskning samt information om hur lärarhandledningar kan användas och läromedel granskas och väljas. Informationen bör avse både tryckta och digitala grundläromedel och andra läromedelskomponenter.

Skolverkets information kan vara grunden i den löpande kompetensutvecklingen för lärare.

Detta förslag kan genomföras inom befintliga kostnadsramar.

Skolverket bör också låta läromedel ingå i utbildningen för språk-, läs- och skrivutvecklare.

Det bör påpekas att skolans styrdokument anger att elever har rätt att få böcker och andra lärverktyg och läroplanerna att de har rätt att få läromedel av god kvalitet.

Kompetensutveckling

Kompetensutveckling om läromedel bör ges till lärare.

Lärare bör få nämnda grundläggande kunskap om läromedel, lärresurser och lärverktyg.

Lärare bör vidare fortlöpande få tillfälle att utveckla sin läromedelskunskap, följa läromedelsutvecklingen och att kollegialt föra systematiska samtal om läromedel och didaktik.

Lärare bör särskilt uppmärksamma läromedel som stimulerar eleverna till aktivitet och uppmuntrar till ett ägandeskap som leder till en djupare förståelse av texten, d.v.s. träning i att läsa för att förstå.

Dessa förslag kan genomföras inom den föreskrivna kompetensutvecklingen och befintliga kostnadsramar.

Undervisningen

Det är, vilket också Litteraturutredningen påpekar, viktig med grundläggande lästräning. Givet att läsning av åldersanpassade kunskapstexter liksom förmågan att förstå sådana har minskat kraftigt bör systematisk lästräning av sådana texter bli centrala i undervisningen.

De senaste PISA-resultaten ger vid handen att läsförmågan har fortsatt att sjunka för de elever som kan antas få liten tillgång till kunskapstexter i hemmet och att skolan således inte har lyckats med sitt kompensatoriska uppdrag. Att ge elever grundläromedel i alla ämnen och därmed en gemensam grund för undervisning och lärande torde vara det snabbaste och billigaste sättet att stärka skolans kompensatoriska förmåga och öka livärdigheten.

Läromedel bör vara stommen i den lästräning som är så viktig särskilt i de yngre åren och användas regelbundet både i skolan och utanför. Det ska påpekas att läromedel följer läroplanen och ökar i svårighet och komplexitet i begreppsanvändning, ämnesinnehåll, abstraktionsnivå och språk enlighet med kunskapskraven i ämnes- och läroplaner. Lärare bör på olika sätt uppmuntra elever att på fritiden läsa läromedel och andra kunskapstexter.

Dessa förslag kan genomföras inom befintliga kostnadsramar.

Skolbibliotek

Skolbibliotek har en viktig roll i skolsystemet och kunskapsuppdraget och bör vara delaktiga i att förstärka den systematiska lästräningen av kunskapstexter.

Skolbibliotek bör ha uppsättningar av och licenser för att alla läromedel som används på skolan. Skolbibliotekarier bör få kompetensutveckling om läromedel för att kunna vägleda elever och vara del i organiserad läxhjälp. Elever som behöver särskilda utmaningar kan vägledas till läromedel för högre årskurser.

Dessa förslag kan genomföras inom befintliga kostnadsramar.

Folkbibliotek

Folkbibliotek har i många fall nära koppling till skolor. Även folkbiblioteken bör därför ha beredskap att delta i nämnda lästräning. Folkbibliotekarier bör få kompetensutveckling om den specialtyp av kunskapstexter som läromedel är och biblioteken bör ha de vanligaste läromedlen i både tryckt och digital form. Folkbiblioteken bör vara del i organiserad läxhjälp och en länk i kommunikationen mellan skolan och hemmen och stimulera barn och unga till att utvecklas med mer krävande kunskapstexter som har koppling till undervisningen i skolan.

Dessa förslag kan genomföras inom befintliga kostnadsramar.

Stockholm som ovan

Rickard Vinde VD